

Міністерство освіти і науки України
Київський Національний Лінгвістичний Університет

Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

На тему: **«Сучасні гендерні студії: полідіалог
культурного і соціального»**

Студентки групи Мла 08-21

Факультету германської філології і перекладу

Денної форми навчання

Спеціальності 035 Філологія

Цибулько Анни Костянтинівни

Науковий керівник:

Кандидат філософських наук,

Доцент Саволайнен Інна Павлівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Phonology and Philosophy of Language
Term Paper

On the topic: «**Contemporary gender studies: a dialogue of the cultural and social**»

Anna Tsybul`ko
Group MLa 08-21
Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser
D. in Philosophy, Associate Professor

Inna Savolainen

Kyiv 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	7
1.1 Концепт «гендер» як фундамент гендерних студій.....	7
1.2 Теоретико-методологічний аналіз категорій стать, ідентичність, роль, мускулінність, фемінність.....	8
1.3 Феміністична ідеологія в гендерних дослідженнях.....	10
Висновки до розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. ФЕНОМЕН СТАТІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ....	12
2.1 Гендерні відносини в економічній сфері.....	12
2.2 Гендерні відносини в сфері політики.....	13
2.3 Гендерні відносини в науці.....	14
Висновки до розділу 2.....	15
РОЗДІЛ 3. ГЕНДЕР І МОВА.....	16
3.1 Роль мови у конструюванні гендерної ідентичності.....	16
3.2 Стереотипи мовної поведінки різних гендерних груп.....	17
3.3 Гендерні відмінності у мовленнєвих патернах.....	18
Висновки до розділу 3.....	20
ВИСНОВКИ.....	22
РЕЗЮМЕ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24

ВСТУП

Актуальність теми. Багато гуманітарних дисциплін досліджують гендер як соціокультурно зумовлений когнітивний конструкт. Гендерна ідея виокремилася в окремий науковий напрям з 1960-х років, а гендерні дослідження в гуманітарних науках (філософії, культурології, етнології, соціології, соціальній психології, лінгвістиці тощо) значно зросли завдяки постмодерністській філософії.

Гендерні студії охоплюють багато важливих та актуальних тем, розкривають деякі поняття для того щоб краще розуміти проблематику гендерних конструкцій. Також, важливим пунктом є розкриття теми фемінізму, та гендерну в цілому. Гендерна теорія розрахована на зміну соціальної реальності, метою цієї реальності є забезпечення гендерної рівності. Можна сказати, що ідея гендерної рівності є синонімом до слова фемінізм, проте більше сучасним.

Якщо ми розглядаємо фемінізм як термін, який охоплює жінок і все про жінок, то поняття гендер націлене як на жінок, так і на чоловіків, змінюючи в цілому суспільне сприйняття цих термінів. Враховуючи різноманітні події останніх років, зараз все більше і більше жінок не бояться говорити про фемінізм, сексуальні домагання або аб'юз як психологічний, так і фізичний у різних сферах життя. В Україні, на відміну від Європи чи США, поняття «гендерні студії» та «фемінізм» набули популярності не так давно, але з кожним роком вони стають все більше і більше на слуху у громадян.

Дана тема є досить актуальною і для нашої країни останнім часом. Олена Зеленська, як Перша леді України, постійно підіймає важливі питання, які стосуються сьогодення, з метою покращити якість і рівень життя українців. У листопаді 23 року відбулася конференція «Імплементация Стратегії гендерної рівності в освіті до 2030 року: рух уперед», під час якої обговорили питання генерних стереотипів та методів їх подолання в закладах середньої освіти. У нашому суспільстві все ще бракує розуміння гендерної проблематики та причин, чому гендерна рівність має вирішальне значення для всіх людей. О. Зеленська (2023) наголосила:

Мусимо констатувати: у нашому суспільстві ще досі не дуже добре розібралися, що таке гендер і чому гендерна рівність важлива для всіх. Про цей наш захід люди можуть сказати: це, мовляв, щось про жінок. Але ми маємо завжди терпляче виправляти: ні, це не лише про жінок. Це про нас. Усіх нас. Про кожную людину. Про ваших синів і доньок. Їхне

майбутнє. Бо це про рівність узагалі. Рівність у можливостях і самореалізації. Без примусу. Ось чому наша розмова сьогодні така важлива. Бо це проблема навіть не законодавча. Вона світоглядна (18)

Також на даній конференції було порушення питання стосовно людей з інвалідністю, а саме що в сучасних підручниках, які використовуються в освітньому процесі, немає ілюстрацій людей з інвалідністю, не дивлячись на те, що понад 60 тисяч українців через поранення отримують протезування. Крім того, в підручниках часто показують повні сім'ї, тоді як 40% дітей насправді живуть з одним із батьків. Міністр освіти і науки Оксен Лісовий (2023) зазначив:

Із огляду на те, що питання гендеру все ще гаряче дискутується в нашому суспільстві, ми як міністерство вирішили на власному прикладі показати, що гендерна рівність — це не про гасла, а про необхідну політику й важливі практичні кроки. Ці кроки роблять нашу освіту більш доступною, більш сучасною, забезпечують рівні можливості й максимальний розвиток для всіх учасників освітнього процесу — від учнівства до викладацького складу та керівництва закладів освіти (18)

Мета дослідження: розглянути гендерні конструкції як актуальну течію та виявити що спільного гендер має з соціокультурним життям та мовою.

Завдання дослідження:

- Охарактеризувати особливості понять: гендер, фемінність та маскулінність
- Подати актуальні інтерпретації теми фемінізму
- Розглянути поняття фемінізм, його хвилі та проблематику
- Вивчити основні ознаки гендерних відносин в різних сферах життя, та їх стереотипи
- Визначити роль мови у гендерній ідентичності
- Узагальнити стереотипи мовної поведінки чоловіків та жінок
- Проаналізувати статтю про гендерні мовні стереотипи

Об'єкт дослідження: комплекс ідей, фактів, та класичного уявлення про гендер

Предмет дослідження: гендерна ідентичність у філософії, соціо та лінгвокультурі

Методи дослідження: описовий, порівняльний, структурно-логічний

Практична значущість дослідження зумовлена можливістю використання його матеріалів у подальшому вивченні заявленої проблематики.

Структура дослідження зумовлена його метою та завданнями.

Структурно робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг курсової роботи - 25 сторінки, з яких - 15 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1 Концепт «гендер» як фундамент гендерних студій

На відміну від слова «фемінізм», поняття «гендер» є дуже новим, воно увійшло в обіг лише в 1960-х роках. Виявилось, що біологічного поняття статі дослідникам недостатньо, і вони почали використовувати слово гендер, яке має значний потенціал: у сучасному суспільстві недостатньо обговорювати лише біологічні відмінності, потрібно також враховувати відповідні гендерні ролі. Для досягнення гендерної рівності гендерна теорія передбачає зміну соціальної реальності. Гендерна рівність - це, по суті, фемінізм. Подібно до цього, фемінізм - це явище, яке кидає виклик упередженим уявленням про гендерні ролі та нерівності. Іншими словами, гендерна теорія - це відродження фемінізму. (Марценюк, 2019: 85)

Поняття «гендер» з'явилося у 1960-х. Існує дві найпоширеніші версії походження цього терміна. За однією з версій, дослідник Джон Мані використав його 1955 у «Британському журналі з медичної сексології». Інша версія приписує авторство терміна психоаналітику Роберту Столлеру. Поняття «гендер» тісно пов'язане зі соціальними уявленнями про те, що означає бути чоловіком або жінкою (маскулінність та фемінність), які відображають гендерну ідентичність. Зокрема, маскулінність у системі патріархатних гендерних відносин пов'язують із силою, владою, мужністю, витривалістю, агресією, неемоційністю, орієнтацією на успіх. Натомість фемінність — протилежні до маскулінності риси: емоційність, чуйність, слабкість, залежність тощо.

«Доцільно зазначити, що гендерна теорія чи гендерні студії – це критичний підхід, який заперечує подібні думки про «винятковість» біологічного (або біологічний детермінізм). Біологічні відмінності між чоловіками і жінками не заперечується, але підважуються як єдино можливі для пояснення гендерних ролей». О. Шляхова констатує, що «стереотипні гендерні норми та очікування щодо чоловіка та жінки є різними в різних історичних культурах та періодах. Однак одні параметри для жінок мають більшу значимість (наприклад, тілесна краса), а інші – чоловікам (фізична міць)» (Шляхова, 2017: 42)

Щодо України, то останніми роками в нас поглиблено вивчають та усвідомлюють проблеми гендеру. Відповідно до міжнародних угод, підписаних Україною, державна політика спрямована на досягнення рівних можливостей для жінок і чоловіків. Це включає такі документи, як Загальна декларація прав людини, 1948 р.; Міжнародний пакт про громадські та політичні права, 1966 р.; Статут ООН, 1945 р.

За Індексом гендерного розриву-2021 (Global Gender Gap Report), який включає 156 країн, Україна посіла 74-е місце. Ісландія, Фінляндія та Норвегія очолили рейтинг. (Бабчинська, 2022: 8)

На превеликий жаль, попри всі намагання бути ближчими до ЄС стосовно гендерної рівності, в нашому менталітеті досі існують стереотипні думки, що єдине місце жінки на кухні, жінка – берегиня домашнього вогнища, що всі жінки тільки й повинні народжувати та доглядати дітей, що жінкам немає місця в політичній, науковій або військовій сферах.

1.2 Теоретико-методологічний аналіз категорій стать, ідентичність, роль, мускуліність, фемініст

Поняття «стать» визначає ким людина є – чоловіком чи жінкою. Вона зумовлена структурою генів та є біологічним поняттям. Саме стать грає ключову роль в будові статевих органів, можливістю стати батьком чи матір'ю, а також такі ознаки як м'язову силу та багато інших ознак. Поняття «гендер» є суто культурним та соціальним.

Більшість психологічних досліджень розглядають гендер на двох взаємопов'язаних рівнях. По-перше, на соціальному рівні гендер - це система соціальної категоризації, яка одночасно інформує людей про важливість гендеру та його походження і надає нам інформацію про відповідні способи життя як гендерованих людей. По-друге, на індивідуальному рівні існує особистий досвід та вираження гендеру - відчуття людиною себе як гендерної істоти, спосіб, у який вона реалізує своє життя у гендерний спосіб.

Термін "ідентичність" має набагато довшу традицію в західній філософії, ніж у психології. Однак у філософському дискурсі розглядаються дуже різні значення цього терміну, які слід розрізняти, щоб уникнути непорозумінь, а також для того, щоб підкреслити ключові значення терміну в психологічному контексті. (Нортофф, 2013: 28)

Поняття теорії ролей, яке можна знайти в соціальній психології та соціології, стверджує, що більшість повсякденних видів діяльності - це гра людей у

соціально сконструйовані категорії. Концепція ґрунтується на спостереженні, що люди мають передбачувану поведінку і що поведінка людини змінюється залежно від ситуації, включаючи соціальний статус та інші змінні. Теорію ролей часто пояснюють за допомогою метафори театру. (Бідл, 1986: 70)

Соціальні уявлення про маскуліність визначають, що означає бути чоловіком. Це упереджені уявлення, що існують у певній культурі, про ролі, ставлення чи якості, якими повинні володіти чоловіки. Проте слід визнати, що маскуліність не є природною, а скоріше створена певною цивілізацією.

Токсична маскуліність, яка походить від упереджених уявлень про те, яким має бути "справжній" чоловік. Коли вона проявляється, то часто завдає шкоди як тому, хто її проявляє, так і оточенню. Токсична маскуліність може набувати різних форм, таких як фізична агресивність, уникнення емоцій, надмірна незалежність, що шкодить стосункам, насильство над жінками та іншими вразливими групами, а також приниження та упередження щодо них. (Л. Королук для сайту wonderzine.me)

Фемінність, також Жіночість – особистісні та соціальні якості, поведінка й інші характеристики, які очікуються культурою від жінок і описують нормативні еталони ідеальної жінки. Поширеною є думка, що «жіночні» якості зумовлені жіночим організмом та природно притаманні жінкам. Проте, попри ці культурні уявлення, концепт жіночності створюється кожним конкретним соціумом, передаючись і підтримуючись процесом гендерної соціалізації (більшою мірою жіночої). Як основа гендерних стереотипів, жіночість стосується закріплених соціальних ролей та гендерованих видів праці, у ній криються витoki дискримінації за статтю та, частково, гендерного насильства. (Вікіпедія)

Стереотипні культурні уявлення про гендерні ролі теоретично пов'язані з сексизмом. На гендерну нерівність впливає надмірне поширення певних стереотипів жіночності або їх абсолютизація в суспільстві. До типових уявлень про ідеальну жінку належать:

- «Мати» - відповідальна за власне потомство, має нехтувати своїми власними бажаннями та собою заради чоловіка та дітей (за стереотипною думкою з радянських часів).
- «Дружина» - шлюбна партнерка, берегиня домашнього вогнища, від суспільства очікується, що вона має бути в тіні свого чоловіка. Суспільством прийнято вважати, що кожна прагне стати дружиною, знайти собі хорошого

чоловіка та жити з ним чудовим подружнім життям, навіть якщо це шлюб не по кохання або аб'юзивні стосунки.

- «Повія» - жінка, яка має задовольняти чоловіка в сексуальному плані за грошову або іншу компенсацію. Культура зґвалтування увічне стереотип, який заохочує до прийняття та поширення таких практик, як звинувачення жертви, порнографія, проституція, міфи про зґвалтування, слат-шеймінг та насильство проти жінок.

1.3 Феміністична ідеологія в гендерних дослідженнях

Перша хвиля сформувалася в 19 ст. і тривав до 20-х років 20 ст. Головна ідея полягала в тому, щоб надати жінкам виборче право, на рівні з чоловіками, через що ця хвиля також отримала другу назву – суфражистський рух (від англійського *suffrage* – право голосу), яка стала найбільш популярною у Британії та Штатах. Символом цього руху вважається Суспільно-політична унія жінок (*Woman's Social and Political Union – WSPU*), що утворилася в 1093 у Манчестері. (Романюк, 2009: 344)

У першій хвилі фемінізму визначимо є два основні напрями: ліберальний і соціалістичний. Ліберальний це саме про: рівні з чоловіками виборчі права; рівність з чоловіками щодо отримання освіти, особливо вищої; надання заміжнім жінкам права на власне майно; права на працю; однакове трактування з чоловіками в питаннях розлучень і успадкування спільно набутого майна; отримання рівних з чоловіками прав на дітей у випадках розлучення тощо.

Друга хвиля розпочалася в 60-х роках 20 ст. яка сприяла відродженню феміністичного руху, інші назви неофемінізм або сучасний фемінізм. Книга Симони де Бовуар «Друга стаття» стала буквально теоретичним поштовхом для створення неофемінізму, яка охоплює історію та філософію становища жінки з моменту створення світу. Авторка стверджувала, що жінки мають такі ж потенції, як і чоловіки. Жіночий рух повинен почати з визнання жінки як рівноправної особи, яка не є другою статтю.

Неофемінізм розглядає такі основні проблеми: патріархат; поділ приватної та публічної сфери; рівність і відмінність; стать і гендер (культурна стать); розподіл на приватну та публічну сфери. Сімейне життя не розглядають як політичне явище, а як частину «приватної сфери». Чоловіча домінація та жіноча дискримінація, які є в «приватній сфері», в неофемінізмі трактуються як різновид суспільного конфлікту. Гасло цієї хвилі: «сфера особиста є сферою політичною». (Зеленко, 2018: 108)

Поняття гендера було введено в суспільний дискурс під час неофемінізму, щоб окреслити його відмінність від статі. Стать, також відома як «sex», описує біологічні відмінності між чоловіком і жінкою, які виникають під час народження.

Фемінізм третьої хвилі виник на початку 90-х років і триває досі. Цей рух сформувався завдяки доньці активістці «другої хвилі» Ребеці Уолтер, його основною метою були наступні цілі: боротьба зі всіма причинами, які викликають загальну несправедливість; розвиток освіти молодих жінок, для того щоб вони залишалися щасливими, вільними, амбітними, залишалися жіночними і не боялися реалізовувати свої плани; освіта – невід’ємна частина фемінізму. Також, неофемінізм заявляє, що сучасний світ побудований на величезній кількості стереотипів, закладених патріархальним суспільством, щодо жінок в багатьох сферах. Таким по суті і є наш світ зараз – патріархальний та маскулінний. (Романюк, 2009: 349)

Третя хвиля існує й досі і за ці роки фемінізм значно прогресував та став різноманітним, з’явилося багато відповідних організацій, як урядових так і неурядових. До основних завдань фемінізму на сьогодні є: рівна заробітна плата як жінкам, підняття і поширення проблем про домашнє насильство, сексуальні домагання, аб’юз та херасмент (не тільки в сексуальному планні).

Висновки до розділу 1

У цьому розділі ми розглянули теоретико-методологічні основи досліджень гендеру. Основним ідеалом є поняття «гендер», яке відрізняється від біологічної статі та стосується соціальних ролей, очікувань і стереотипів щодо чоловіків та жінок. Гендерні дослідження розглядають різні типи статі, ідентичності, ролей, маскулінності та фемінінності.

Важливим елементом є феміністична ідеологія, яка розвивалася в три основні етапи. У 1800-х і 1900-х роках перша хвиля жінок боролася за право голосувати. Питання, пов’язані з гендерною рівністю, патріархатом і розділенням сфер на приватну та публічну, виникли під час другої хвилі у 60-х роках. Третя хвиля, яка почалася в 1990-х роках, все ще бореться за рівні права та можливості жінок у всіх сферах життя.

РОЗДІЛ 2

ФЕНОМЕН СТАТІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

2.1 Гендерні відносини в економічній сфері

Економічна наука лише нещодавно почала аналізувати гендерні відносини. Хоча "жіночі питання" обговорювалися економістами в окремих випадках ще в 1930-1950-х роках, ідея про те, що гендерні відносини є соціально створеною категорією з потенційними системними зв'язками з економікою, з'явилася лише на початку 1970-х років. (Бенерія, 1995: 11)

Феміністичні економісти використовують гендер у поєднанні з іншими категоріями, такими як клас і расизм, як аналітичні інструменти в галузі економіки. Дві основні галузі дослідження феміністичних економістів - це економіка праці та "Нова економіка домогосподарства".

Загальними підходами до вивчення гендерних аспектів економіки є:

- моделі соціальної політики як важливі механізми розподілу та перерозподілу соціальних та економічних ресурсів;
- існування гендерного поділу праці;
- специфіка участі жінок в економічній діяльності;
- визнання та схвалення суспільством єдиного виду праці, а саме оплачуваної.

Розподіл фінансових ресурсів між групами людей залежно від їхньої статі та розподіл відповідальності за добробуту людей між державою, ринком і домогосподарствами є основою гендерного виміру економіки. Економічні системи суспільств визначаються унікальною схемою "сім'я-держава-ринок", яка характеризує розподіл суспільством відповідальності за добробут своїх громадян. (Чатагай, 2013: 11)

Гарі Беккер, чиї дослідження зосереджені на шлюбній поведінці, дискримінації на ринку праці та домашній (сімейній) економіці, здійснив теоретичний прорив у неокласичній науці. Він запропонував "нову економіку домогосподарств", в якій сім'я розглядається як активний творець "продуктів" - своїх потреб як споживачів - і як пасивний споживач речей з ринку.

2.2 Гендерні відносини в сфері політики

Різні наукові школи виробили дещо відмінне розуміння змісту термінів "гендер", "гендерна політика", "гендерні відносини" на рівні наукового аналізу. Використання гендерних підходів ґрунтується на фундаментальних принципах рівних прав і можливостей. Вони слугують наріжним каменем політики рівності, що визначає активну участь представників обох статей у всіх процесах соціальних змін та їхню спільну зацікавленість у результатах. (Кормич, 2013: 16)

Україна посідає низькі місця в міжнародних рейтингах гендерної рівності, здебільшого за показником політичної активності жінок. Розглянемо найвідоміший звіт про гендерні відносини у світі: щорічний Глобальний звіт про гендерний розрив у світі за 2018 рік (Global Gender Gap Report 2019), підготовлений Всесвітнім економічним форумом. У цьому звіті для оцінки масштабів гендерного розриву використовуються чотири ключові показники нерівності між чоловіками та жінками: політичне представництво, охорона здоров'я, освіта та економічна активність. У дослідженні 2019 року Україна посіла 65 місце з 149 країн світу.

Перший незалежний закон про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на пострадянському просторі був прийнятий під час Помаранчевої революції, а до 2010 року був створений окремий урядовий план досягнення гендерної рівності в українському суспільстві. Ці події ознаменували більш суттєві зміни. 2007 рік був проголошений Роком гендерної рівності. (Марценюк, 2012: 10)

Склад комітетів ВРУ свідчить про те, що соціальна сфера (соціальна політика та охорона здоров'я) та міжнародні відносини є так званими "жіночими" сферами політики. Крім того, спостерігається дефіцит жіночого лідерства в постійних делегаціях ВРУ.

На момент 2017-18 років політична партія "Об'єднання "Самопоміч", 34,4% членів якої у Верховній Раді є жінки, мала найбільш гендерно збалансовані партійні списки на момент виборів. На третьому місці - Блок Петра Порошенка (23,8%), на другому - Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина" (29,4%). Найменший відсоток жінок мають Опозиційний блок (11,1%), Радикальна партія Олега Ляшка (14,3%) та Народний фронт (17,2%).

Чому у жінок набагато рідше з'являється бажання поринути в політичну сферу та загалом бажання досягнути багато успіхів у своїй кар'єрі? На це є багато причин, основні з них: догляд за дітьми та домом, або іншими людьми або речами, які забирають багато часу. Політична діяльність одна з тих, які

вимагають набагато більше вільного часу, для того щоб їздити у відрядження або працювати понаднормово.

2.3 Гендерні відносини в науці

За даними Інституту статистики ЮНЕСКО, лише 30% науковців у світі – жінки. В Україні статистика трохи краща, а саме 46% становлять жінки-науковці. Існує декілька причин, чому жінок набагато менше серед науковців, ніж чоловіків. (А. Смагіна для сайту rubryka.com)

Перша причина, це стереотип, що наукою можуть займатися виключно чоловіки. Саме через такі твердження, на сьогоднішній день в нас не так багато талановитих науковиць, а все через те, що жінки почувають себе небажаними та недоречними в цій сфері діяльності.

Друга – вважається, що жінка є менш компетентною в науці, ніж чоловік, що по суті є ще одним стереотипом, який можна розцінювати як гендерний стереотип.

Про те, що жінки чудові науковиці свідчать різноманітні відкриття в різних напрямках. Наприклад, неймовірної краси американська акторка Геді Ламар, яка до того ж була винахідницею та винайшла вай фай та мобільний зв'язок у 1942, проте була оцінена тільки після Карибської кризи 1962р.

Третя – дискримінація у буденному житті, а саме: зниження заробітної плати, наукового визнання, а також можливості кар'єрного зросту та визначення на високих рівнях.

Зараз Україна займає 12 місце серед 41 країни світу за кількістю жінок-вчених. Українці успішно працюють у багатьох галузях. Найбільше науковців працюють у галузі гуманітарних наук (60,3%), медичних (65,2%) і суспільних наук (65,8%), а технічних наук — 34,1%. (А. Смагіна для сайту rubryka.com)

Ось декілька науковиць, які значним чином змінили сферу науки в Україні:

Наталія Полонська-Василенко – з початку 20 століття і аж до кінця життя займалася дослідженням історії та археології України, навіть коли виїхала в еміграцію в Німеччину та Чехію. У найскладніші часи Української історії, вона просувала ідея самостійності та безперервності українського історичного процесу. Також, Полонська-Василенко авторка близько 200 праць, які стосуються історії Запоріжжя та Південної України, які залишаються актуальними й на сьогодні.

Елла Лібанова – вчена у сфері соціоекономіки, демографії та економіки праці, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України. Також, перша і єдина членкиня президії національної академії наук за 102 роки її існування. Викладає соціальну статистику на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вона запровадила методологію вимірювання людського розвитку на регіональному рівні, яка використовується Державним комітетом статистики для щорічних розрахунків.

Ольга Броварець – докторка фізико-математичних наук, лавреатка премії Президента України для молодих вчених і премії Scopus Awards Ukraine року в номінації «Найкращий колектив вчених, який досяг значних наукових результатів без західних колаборацій», окрім цього, Ольга провідний науковий співробітник відділу молекулярної та квантової біофізики Інституту молекулярної біології і генетики Національного академічного університету України. Є наймолодшою докторкою наук в Україні, якою стала в 29 років. Ольга виявила закономірність, через яку відбуваються мутації в ДНК, які призводять до раку та багатьох інших хвороб.

У другому розділі я розглянула гендерні відносини в економіці, політиці та науці.

Висновки до розділу 2

Аналіз політичної сфери показав нам, що жінки в Україні недостатньо представлені, особливо на керівних посадах. Гендерні стереотипи та дискримінаційне ставлення заважають жінкам робити кар'єру в політиці.

Подібна тенденція спостерігається і в науковому середовищі, де лише близько третини науковців у всьому світі - жінки. Причинами цього є гендерні норми, упередження та додаткове навантаження у домашній сфері. Також було наведено приклади відомих українських експертів, які зробили значний внесок у розвиток різних наукових дисциплін.

РОЗДІЛ 3

ГЕНДЕР І МОВА

3.1 Роль мови у конструюванні гендерної ідентичності

З моменту свого зародження в 1970-х роках дослідження в прикладній лінгвістиці та соціолінгвістиці щодо зв'язку між мовою та гендерною ідентичністю зазнали значних змін. Основними цілями цих ранніх досліджень було показати, як нерівність влади між статями відображається в мові, якою соціалізуються жінки, а також виявити і пояснити мовні відмінності між статями. (Джонс, 2016: 210)

Гендер відноситься до культурних стандартів щодо ролей та ідентичностей, які вважаються придатними для чоловіків або жінок, наприклад, що є жіночою або чоловічою ідентичністю. Важливо пам'ятати, що гендер у цьому контексті не дорівнює різниці між статями. Наприклад, гендер може охоплювати ідею жіночності, яка може стосуватися зовнішнього вигляду чи поведінки людини; вона може одягатися чи наносити косметику в м'яких, пастельних відтінках, поводитися доброзичливо, ввічливо чи піклуватися про інших людей. Незважаючи на те, що принаймні деякі з цих рис набуваються в результаті соціалізації в жіночому роді, люди часто помилково вважають їх вродженими або необхідними.

Ранні дослідження в цій галузі були більше пов'язані з прагненням феміністичних активісток висвітлити соціальні відмінності між мовою, якою користуються чоловіки та жінки, аніж з руйнуванням гетеронормативних ідеологій, пов'язаних з гендерним порядком, незважаючи на те, що соціолінгвісти та прикладні лінгвісти, які вивчають мову та гендер сьогодні, як правило, застосовують конструктивістський підхід. Починаючи з 1970-х років, було запропоновано три основні теорії для пояснення зв'язку між гендером і мовою. Ці теорії сьогодні відомі як теорії "дефіциту", "відмінності" та "домінування".

Опис Лакоффа мови, якою користуються чоловіки та жінки, зазвичай вважається піонерською роботою в галузі гендерної диференціації лінгвістичних стилів, а також відомий як дефіцитарний підхід. Її робота мала на меті висвітлити способи, якими жінки повинні використовувати мову, з чітким феміністичним ухилом. На думку Лакоффа, соціалізація жінок у стилі, який вважається "жіночим", є одним із способів, за допомогою якого патріархальні суспільства підтримують підлеглий статус жінок. Елементи "жіночої мови" Лакоффа, такі як використання питальних речень та інтенсифікаторів, вважалися культурно слабкими, оскільки вони передавали, серед іншого, небажання та сумніви. (Джонс, 2016: 212)

Дві конкуруючі теорії мови та гендерних відмінностей - гендерної диференціації та домінування - були натхненні твердженнями Лакофф. Підходи, засновані на диференціації, стверджували, що жіночі комунікативні стилі просто інші, а не неадекватні. Стверджувалося, що жіночі мовні патерни є корисними та продуктивними для дискурсу, на відміну від "чоловічої мови". Наприклад, Таннен стверджував, що в той час, як чоловіки були соціалізовані, щоб прийняти більш конкурентний або технічний, "орієнтований на звіт" стиль спілкування, жінок навчали мові, яка була корисною для побудови взаєморозуміння та зв'язків. (Бергваль, 1999: 277)

Під час розмови у жінок також посилюється приплив крові до ділянок мозку, що відповідають за емоції, мову та пам'ять, тому ці центри стають дуже активними, коли жінки спілкуються з іншими. Коли жінки спілкуються, вони вплітають спогади та емоції в обговорювану тему. Чоловіки, з іншого боку, схильні до більш «звітної розмови», що означає, що вони можуть бути схильні давати буквальну, неемоційну відповідь під час розмови.

Таким чином, ми можемо сказати, що чоловіки мають більше агресивний комунікативний стиль, а жінки натомість – драматичний та спокійний.

3.2 Стереотипи мовної поведінки різних гендерних груп

Гендерна ідентичність виховується на різноманітних ідеологіях з самого дитинства. Крім того, на основі упереджень та ідеології очікується, що чоловіки та жінки поводитимуться по-різному під час спілкування. Висловлювання, що суперечить суспільним "правилам" мовлення, призводить до упередженості і часто використовується для того, щоб ідентифікувати мовців як "інших" у суспільстві. (Босковіч, 2013: 3)

Згідно з дефіцитарною ідеєю, чоловіки мають певні риси, яких немає у жінок. У цей час роботу пропонували лише чоловікам, оскільки все ще вважалося, що чоловіки переважають жінок у всіх сферах життя. Коли на початку 1980-х років з'явилися перші критичні зауваження щодо теорії дефіциту, з'явилася абсолютно нова парадигма - теорія відмінностей, яка пояснювала гендерні відмінності як результат різних способів соціалізації хлопчиків і дівчаток. Цей метод також відомий як "теорія двох культур", оскільки він підкреслює відмінності, які стосуються й інших культур. (Камерон, 2003: 452)

Теорія дефіциту перераховує скромність, ввічливість, емпатію, допомогу, співпрацю та повагу як основні характеристики жінок. Оскільки в минулому жінкам не давали можливості виступати публічно, вони не вважалися добрими

ораторами. В результаті жінкам вдалося розвинути чудове вміння слухати, що пояснює, чому вони більш успішні на таких роботах, як секретарі та оператори контакт-центрів. (Таннен, 1998: 438)

Однак обов'язком чоловіків у спілкуванні завжди було демонструвати свою домінантність, вносити енергію та різноманітність, а також надавати співрозмовникам саме ту інформацію, яка їм потрібна - без зайвих подробиць.

Не кожна стаття віддає перевагу цьому методу. Чим міцнішими стають стосунки, тим частіше жінки вдаються до непрямой мови, тоді як чоловіки намагаються її уникати. Ще один фактор, який суттєво впливає на комунікацію, - це інтимність. Чоловіки визначають близькість як участь у спільній діяльності, а жінки - як розкриття секретів та емоцій. (Таннен, 1982: 222)

У діловому спілкуванні гендерні стереотипи особливо помітні. Жінки вважаються більш сприйнятливими та співчутливими, тоді як чоловіки сприймаються як більш напористі та агресивні у своєму підході. На ділових зустрічах чоловіки також часто говорять голосніше і використовують знаки оклику, тоді як жінки мовчать, закінчують речення знаком питання і використовують фрази на кшталт "вибачте" і "будь ласка", щоб передати свою покірність і невпевненість. На вищих посадах жінки часто пом'якшують свій тон і підкреслюють ідеали своїх співрозмовників, перш ніж звернути увагу на їхні помилки, що зменшує їхній авторитет. Коли жінка бере на себе традиційно чоловічу роль, вона буде імітувати його поведінку і стиль розмови. (Таннен, Кендал, 1997: 95)

3.3 Гендерні відмінності у мовленнєвих патернах

Нове психологічне дослідження виявило відмінності у мовленнєвих патернах між чоловіками та жінками. Чоловіки схильні використовувати більш абстрактну мову, в той час як жінки більше зосереджуються на деталях. Ця тенденція пов'язана з динамікою влади, яку можна змінити, вважають дослідники.

Те, що чоловіки та жінки розмовляють різними мовами - це не просто культурний троп, нове психологічне дослідження показує, що вони дійсно мають дуже відмінні стилі спілкування.

Університет під керівництвом Пріянки Джоші уважно вивчив, як чоловіки та жінки використовують "комунікативну абстракцію" для передачі своїх емоцій та ідей за допомогою вибору слів.

"Комунікативна абстракція" - це перевага використання "абстрактного мовлення, яке фокусується на ширшій картині та кінцевій меті дії, а не конкретного мовлення, яке фокусується на деталях та засобах досягнення дії", - кажуть дослідники. Макро vs мікро.

Вчені виявили, що чоловіки набагато частіше говорять абстрактно, ніж жінки, які більше зосереджуються на деталях.

Джоші підтвердила, що хоча раніше ця різниця між чоловіками та жінками відзначалася "анекдотично", вона виявила, що вона підтвердилася в шести дослідженнях.

Психологи досліджували лінгвістичні патерни чоловіків і жінок у письмовому та усному мовленні. В одному з досліджень було проаналізовано понад 600 000 дописів у блогах на Blogger.com, щоб визначити, чи пишуть чоловіки більш абстрактно, ніж жінки. Дослідники оцінювали абстрактність 40 000 найуживаніших англійських слів, таких як "стіл" і "стілець" (з низьким рівнем абстрактності) або "справедливість" і "моральність" (з високим рівнем абстрактності). Дописи в блозі показали, що чоловіки набагато частіше використовують абстрактні слова.

В іншому дослідженні було проаналізовано понад 50 000 стенограм засідань Конгресу США з 2001 по 2017 рік. Аналіз мовлення понад 1000 членів Конгресу дав змогу дійти схожого висновку: чоловіки використовували абстрактну мову в набагато більшій кількості промов, ніж жінки. Це відбувалося незалежно від партійної приналежності або того, чи говорили вони в Палаті представників, чи в Сенаті.

Чим пояснюється цей феномен? Вчені вважають, що це результат динаміки влади впродовж історії, коли чоловіки, як правило, мали більший вплив на суспільство. Подальше дослідження, проведене дослідниками зі студентами університетів західного узбережжя, також показало, що такі мовні патерни можна змінити. Маніпулюючи динамікою влади, вчені змусили учасників з більшою уявною владою використовувати більш абстрактні поняття під час виступів.

Автори вважають, що, зрештою, не існує "фіксованої схильності чоловіків чи жінок" говорити певним чином, але натомість ці патерни з'являються "в конкретних контекстах".

Згідно з дослідженням, жінки схильні більше зосереджуватися на конкретиці та способах дій, тоді як чоловіки вважають за краще використовувати більш

абстрактну мову, яка більше сфокусована на загальній картині та кінцевих цілях. Ця тенденція відома як «комунікативна абстракція». Шість інших досліджень, включаючи аналіз понад 600 000 дописів у блогах і понад 50 000 стенограм засідань Конгресу США, підтвердили це відкриття, показавши, що з 40 000 досліджених англійських термінів чоловіки частіше вживають слова з високим рівнем абстракції. Причиною цього дослідники називають історичну динаміку влади, в якій чоловіки історично мали більший вплив у суспільстві. Тим не менш, кілька досліджень продемонстрували, що сприйняттям влади учасниками можна маніпулювати, щоб змінити ці лінгвістичні патерни.

Автор стверджує, що ці патерни виникають у певних ситуаціях, а не в тому, що існує постійна схильність до певного способу спілкування. Основний висновок з цього полягає в тому, що, незважаючи на те, що ці патерни є гнучкими і можуть змінюватися, чоловіки і жінки демонструють відмінні стилі спілкування залежно від позиційних відносин.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі ми розглянули, як мова формує гендерну ідентичність, а також основні теорії, які пояснюють, як взаємодіють гендер і мова. У ранніх дослідженнях підкреслювалося, що патріархальна природа суспільства віддзеркалюється у мовних відмінностях між чоловіками та жінками. Щоб пояснити ці розбіжності, пізніше з'явилися теорії дефіциту, відмінності та домінування.

Також ми обговорили поширені стереотипи, які можуть спричинити непорозуміння і часто ґрунтуються на упередженому ставленні до мови та поведінки певних гендерних груп. Існують комунікативні відмінності між чоловіками та жінками, які проявляються в інтимних ситуаціях, під час використання непрямой мови та в комерційній сфері.

Як висновок, було проаналізовано нещодавнє дослідження і виявлено, що жінки надають перевагу конкретиці, тоді як чоловіки часто використовують більш абстрактну мову. Це пов'язано з тим, як розподіляється влада в суспільстві і як нею можна маніпулювати через сприйняття влади. Таким чином, мовні відмінності залежать від контексту.

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі розглядаються гендерні відносини та засадничі ідеї гендерних досліджень у різних соціальних контекстах. Розглянуто поняття "гендер" як соціокультурний конструкт, відмінний від біологічної статі. Висвітлено розвиток фемінізму як ідеологічного підґрунтя гендерних студій, а також їхні основні цілі та завдання.

Особлива увага приділяється гендерним зв'язкам у науці, політиці та економіці. Дані демонструють, що в цих сферах існує гендерний дисбаланс та гендерна нерівність для жінок. Було розглянуто, що в українській політиці та науці переважають чоловіки, а упередження та гендерні стереотипи продовжують перешкоджати участі жінок в політиці.

Розглянуто поширені помилкові уявлення про мовні особливості різних гендерних груп, а також функції мови у формуванні гендерної ідентичності. У роботі показано, як гендерні відмінності в комунікативних моделях формуються під впливом соціальних очікувань і упереджень, що може призвести до непорозумінь і конфліктів.

Ця праця підкреслює важливість гендерних досліджень для розуміння соціальних, економічних і культурних механізмів формування гендерних ідентичностей та їх об'єднань. Воно вимагає подолання упереджень та гендерних стереотипів задля забезпечення рівних шансів та реалізації потенціалу кожного, незалежно від статі.

РЕЗЮМЕ

У даній роботі досліджуються теоретичні та практичні аспекти сучасних гендерних студій у різних сферах життя. У першому розділі розглядається концепт гендеру як фундаменту гендерних студій, досліджуються поняття стать, ідентичність, роль, маскуліність та феміність, а також фемінізм та його проблематика.

Другий розділ націлений на дослідження феномену статі в соціокультурному вимірі, а саме у таких сферах як: економіка, політика та наука. Завдяки другому розділу ми можемо ознайомитися з тенденціями дискримінації жінок в політиці та науці, дізнатися про видатних українських науковиць, які змінили сферу науки в Україні. У третьому розділі досліджується як гендер пов'язаний з мовою, особлива увага приділяється дослідженню стереотипам мовної поведінки чоловіків та жінок.

Висновки роботи допомагають детальніше розібратися з поняттям гендеру, фемінізму, його хвилями та відмінностям, а також ознайомитися з багатьма упередженнями з якими стикаються переважно жінки в суспільстві. Дослідження допомагає зрозуміти та розібратися в шаблонною необ'єктивністю відміни мовлення у різних гендерних групах та вивчити чим саме відрізняються промови чоловіків та жінок.

Ключові слова: гендер, фемінізм, стереотипи

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балинська, О. М. (2022). *Гендерні студії у вищій школі: сучасні виклики та досягнення*. Гельветика.
2. Zelenko, L. (2022). WAVES OF FEMINISM: HISTORY AND PRESENT. *Sworld-Ur Conference Proceedings*, 1(usc09-01), 108–111. <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2022-09-01-021>
3. Марцинюк, Т. О. (2021). *Велика українська енциклопедія*. Енциклопед.
4. Сорока, Я. Ю. *Розвиток гендерного законодавства*. Міністерство юстиції України. https://minjust.gov.ua/m/str_11921
5. Романюк, А. (2009). *Політична доктрина фемінізму у XX ст.* Науковий вісник ужгородського університету.
6. Смагіна, А. (2021, 11 лютого). *Жінки в науці. 11 українок, відкриття яких змінили світ*. Рубрика. <https://rubryka.com/article/ukrainian-women-in-science/>
7. Мультимедійний навчальний курс. *Стать і гендер*. Взято 23 грудня 2023 з <http://multycourse.com.ua/ua/page/18/96>
8. Sollberger, D. (2013). *On identity: from a philosophical point of view*. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*. 7(1):29. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-7-29>.
9. Wikipedia. *Role theory*. Взято 14 лютого 2024 з https://en.wikipedia.org/wiki/Role_theory
10. Корольок, Л. (2023, 17 липня). *Самоповага та свобода стилю: якою буває маскуліність і її нові форми*. Wonderzine. <https://www.wonderzine.me/wonderzine/life/equality/16379-samopovaga-ta-svoboda-stilyu-yakoyu-buvae-maskulinnist-i-yiyi-novi-formi>
11. Вікіпедія. *Жіночість*. Взято 1 березня 2024. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Жіночість>
12. Çagatay, N. (1998). *Engendering Macroeconomics and Macroeconomic Policies*. United Nations Development Programme. [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/Engendering Macroeconomics.pdf](https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/Engendering_Macroeconomics.pdf)
13. Кормич, Л. І. (2013). *Гендерні відносини: сутність та значення в суспільно-політичному розвитку*. *Aggregating the world's open access research papers*. <https://core.ac.uk/download/pdf/50593637.pdf>
14. Марцинюк, Т. О. (2019, 19 лютого). *Залученість жінок у політику в Україні: суспільні, партійні та індивідуальні чинники*. *Гендер в деталях*.

- <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/zaluchenist-zhinok-u-politiku-v-ukraini-suspilni-partiyni-ta-individualni-chinniki-134949.html>
15. Jones, L. (2016). Language and gender identities. *The Routledge Handbook of Language and Identity*. (с. 212-214). Taylor and Francis.
<https://queerlinglang.files.wordpress.com/2019/06/jones-2016-language-and-gender-identities.pdf>
16. Bošković, V. (2013) *Gender stereotypes and gender differences in language usage*. Взято 22 січня 2022 з https://www.researchgate.net/publication/271134807_GENDER_STEREOTYPES_AND_GENDER_DIFFERENCES_IN_LANGUAGE_USAGE
17. Ratner, P. (2019, 11 жовтня). *Men and women speak different languages, shows study*. Big Think.
<https://bigthink.com/neuropsych/men-and-women-speak-different-languages-shows-study/>
18. 50% відсотків. *Стратегія гендерної рівності в освіті: як її впроваджують в Україні*.
<https://50vidsotkiv.org.ua/strategiya-gendernoyi-rivnosti-v-osviti-yak-yiyi-vprovadzhuuyut-v-ukrayini/>
19. Оксамитна, С. (2019). *Жінки і кар'єра: власна чи чоловікова?* НаУКМА
<https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16117>
20. Шляхова, О. (2017). *Тілесна ідентичність як самоідентичність у контексті культури повсякдення*. Наукові записки Національного університету «Острозька академія».
<https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/6120/1/10.pdf>